

AKCIJSKI NAČRT ZA VIŠJO RAST PRODUKTIVNOSTI

RAZISKOVALNI PROJEKT S PREDLOGI UKREPOV EKONOMSKE POLITIKE

Prof.dr. Dušan Mramor

Kongres Združenja manager
Portorož, 24. september 2020

Observatorij:

ključen problem je staranje prebivalstva

- Vodi v nevzdržno stanje na mnogih področjih družbe.
- »Recepti« (EC, EBRD, OECD, ...) npr. za javnofinančno vzdržnost:
 - zniževanje državnih pokojnin na vsem enakih 500€,
 - ostre racionalizacije v zdravstvu in dolgotrajni oskrbi.
- „Recepti“ zmanjševanja pravic neizvedljivi zaradi:
 - zmanjšanja blaginje velikega dela prebivalstva, osrednje volilne baze,
 - agresivnosti političnih strank, katerih volivci so upokoјenci,
 - moči teh strank zaradi množičnosti,
 - kratkoročne populistične usmerjenosti večine političnih strank,
 - ozkega interesnega delovanja velike večine delodajalskih združenj, sindikatov in tudi civilne družbe.

Nasprotna usmeritev Observatorija

- Prednostno usmeritev v **čim višji BDP**:
 1. z maksimiranjem deleža delovno aktivnega prebivalstva,
 2. z maksimiranjem rasti produktivnosti in
 3. omejevalnimi ukrepi za pokritje preostalega primanjkljaja

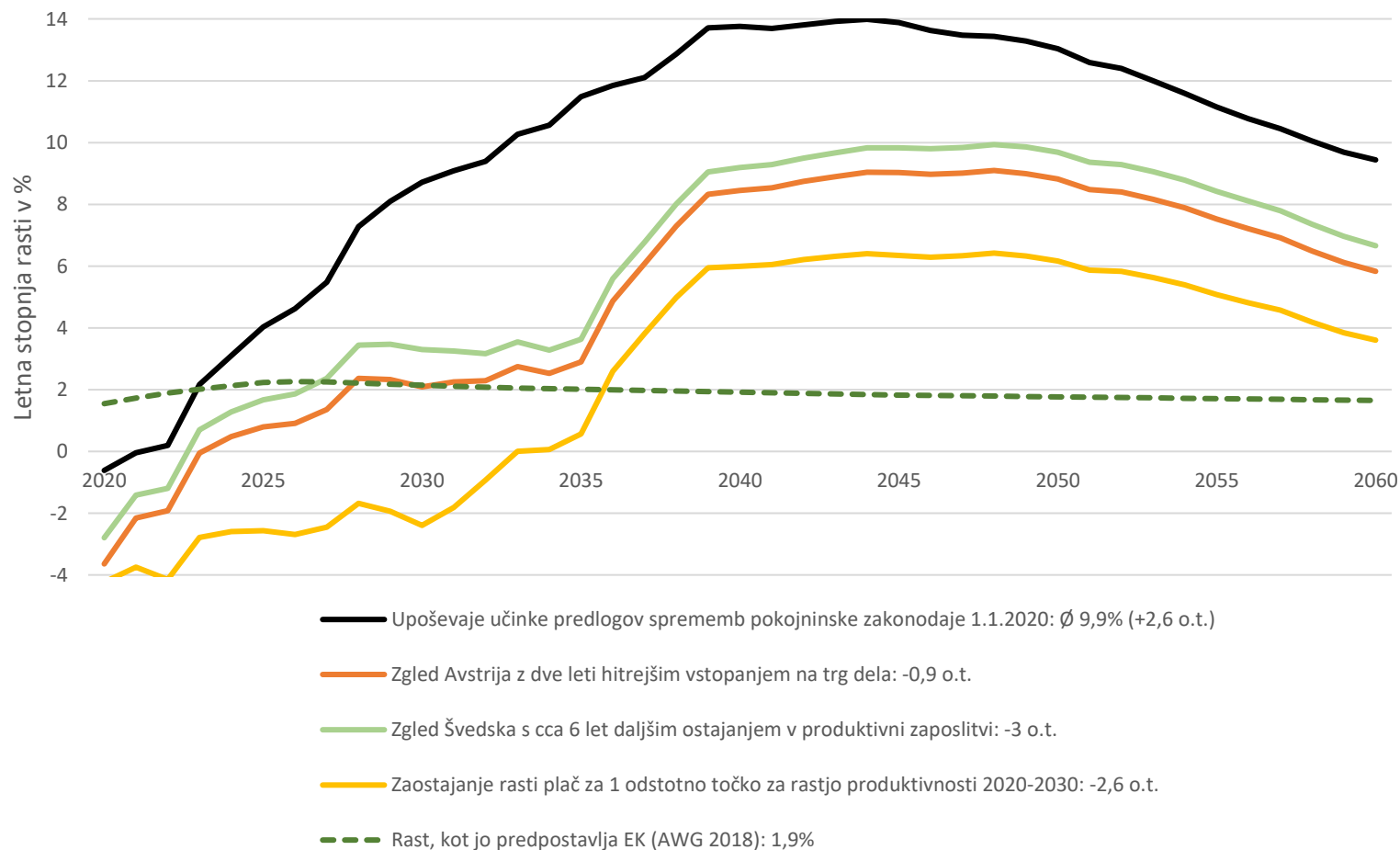
Ad 1, 3) Obstajajo v Pogledih prikazane znatne možnosti, s konkretnimi rešitvami in izračuni, za:

- **povečanja deleža delovno aktivnega prebivalstva** in
- **možne posamezne ali kombinirane omejevalne ukrepe.**

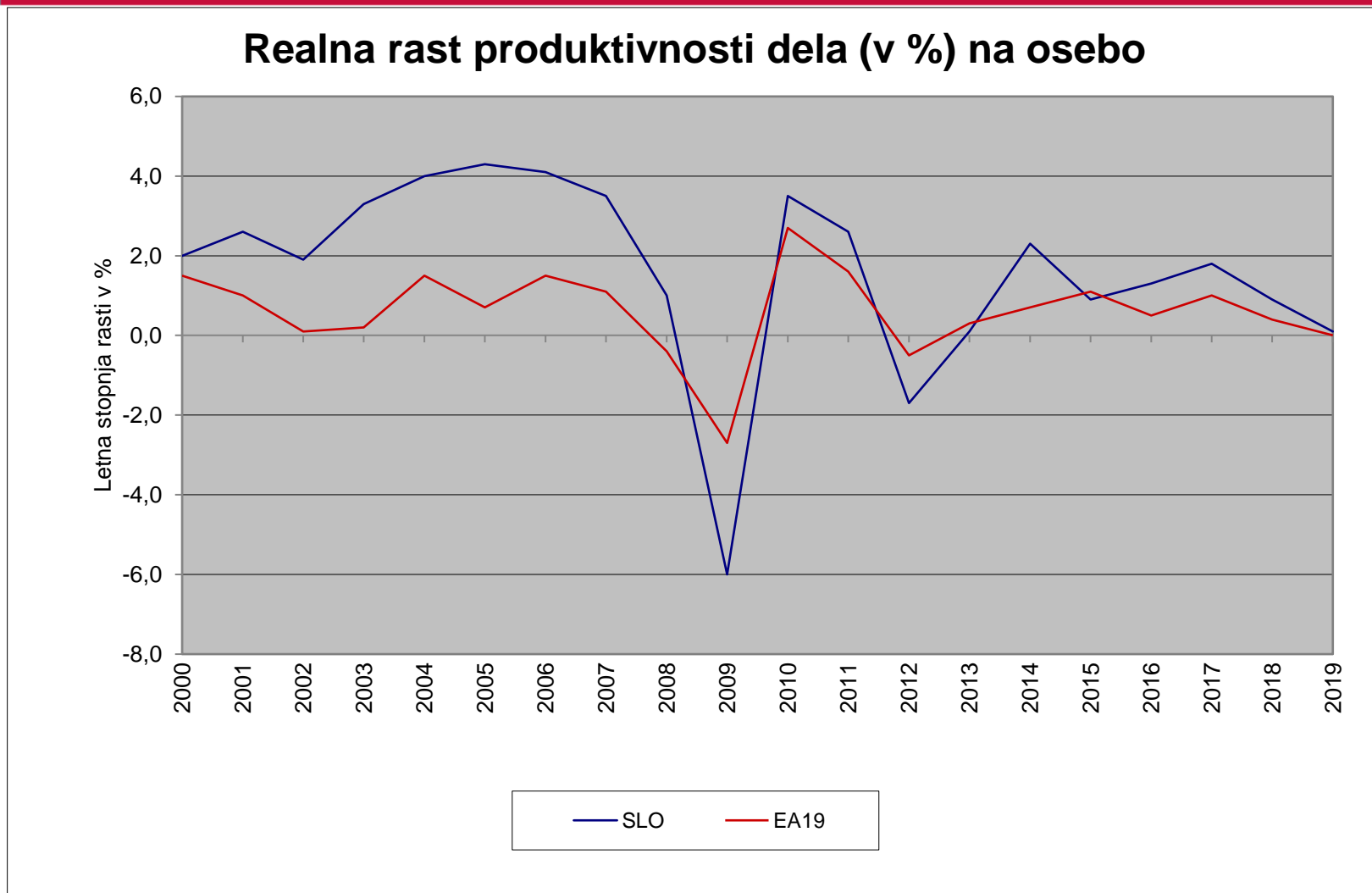
Ad 2) Hkrati **produktivnost** (na zaposlenega) v Sloveniji **močno zaostaja**:

- v letu 2019 je bila le 81,2% povprečja EU (raven 2004/05),
- Avstrija pa je imela za 43,5% večjo produktivnost.
- V Pogledih **samo izkustveno** opredelili možne vzroke.

Potrebna letna stopnja rasti produktivnosti dela za ohranjanje javnofinančnih izdatkov za pokojnine v istem % BDP (\emptyset 3,4%)

Letna realna stopnja rasti produktivnosti dela na osebo v obdobju 2000-2019 v % ($\bar{\emptyset}$ SLO = 1,6% ; $\bar{\emptyset}$ EA19=0,6%)

Temeljni dejavniki produktivnosti - iz relevantnih raziskav

Pregled izdelan na podlagi rezultatov relevantnih raziskav, objavljenih v visoko kakovostnih mednarodnih znanstvenih revijah.

Obe ravni: države in podjetij

1. Institucije (politični sistem, regulacija, sodstvo, politike)
2. Ustrezna javna infrastruktura (promet, telekomunikacije, energija, pitna voda, odpadki, izobraževanje, zdravstvo, itd.)
3. Inovacije – ustvarjanje in sposobnost absorpcije novih tehnologij
4. Izobraževanje in kontinuiran razvoj človeškega kapitala (vseživljenjsko učenje)
5. Tržna učinkovitost in učinkovita alokacija resursov

AN nadalje razdela te dejavnike v področja aktivnosti.

Koraki izdelave AN in realizacije predlaganih ukrepov

Koraki izdelave AN:

1. Opredelili razlike med Slovenijo in Avstrijo (Nemčijo) na teh področjih.
2. Osredotočili se samo na področja, kjer Slovenija izrazito zaostaja.
3. Opredelili vzroke zaostajanja za vsako to področje, podprli z empiričnimi podatki in predlagali praviloma tri ukrepe (oz. usmeritve).
4. Ukrepe znotraj področij rangirali po prispevku k produktivnosti (prvi navedeni ima najvišji rang).

Fleksibilnost: odločevalcem AN omogoča, da izpeljejo, ko so razmere ustrezne:

- kateregakoli od predlaganih ukrepov,
- kateregakoli od področij,
- brez pogojevanja predhodne izpeljave nekih drugih ukrepov.

Izjema so področja politični sistem, pravna država in okoljevarstveni sistem. Njihovo predhodno izboljšanje poveča učinke izpeljave ostalih ukrepov.

Ohranjanje dinamike zahteva tekoče noveliranje AN z nadomeščanjem izvedenih ukrepov.

Pozitivna usmerjenost družbe - 1

Pregovorna slovenska značajska lastnost:

ZAVIST

- a. **Pozitivna** zavist: če je uspelo njemu, lahko tudi meni.
- b. **Negativna** zavist: ne sme mu uspeti oz. vsaj ne bolj kot meni.

Prevladujočo vrsto zavisti ocenimo z uspešnostjo konvergence – trend rasti BDP na prebivalca v PPP kot odstotek EU povprečja.

Ker smo na ravni leta 2006 in nas „nove“ članice preHITEVajo kot za stavo, je **prevladujoča zavist negativna**: ne sme mu uspeti!

Slovenska zavist (izpušča športnike) sproža izjemno močne aktivnosti blokiranja (primeri na naslednjih prosojnicah).

Pozitivna usmerjenost družbe - 2

1. V politiki:

- Velja prepričanje: „Naloga opozicije je, da vrže vladajočo koalicijo, vladajoče koalicije pa da obstane“.
- Uporablja se nešteto instrumentov zavlačevanja in blokiranja:
 - neskončne redne in izredne seje delovnih teles DZ,
 - izredne seje DZ,
 - vprašanja poslancev,
 - interpelacije,
 - prijave na KPK,
 - kazenske ovadbe,
 - ustavne obtožbe,
 - postopkovno zavlačevanje (npr. vlaganje nedodelanih zakonskih predlogov),
 - osebne diskvalifikacije ...
- Namen: onemogočiti uspešnost „nasprotnikov“.
- Boljše življenje državljanov, reševanje preteče prihodnosti, visoka strokovnost... - nepomembno!

Pozitivna usmerjenost družbe - 3

2. V zakonodajnem procesu:

- Načelo vgraditi v sistem prepovedi vsega, kar bi lahko nekoga naredilo bolj uspešnega.
- Več kot 20.000 predpisov, ki so praviloma (namenoma) neuskklajeni in ponujajo dodatne možnosti blokade.
- Izraba vsake EU direktive, da se še zaostri, kar ureja.
- Omejitev možnosti za napredek v okoljski ureditvi (največji delež varovanega območja v EU).
- Če kdo kljub temu uspe, to močno „popravi“ sistem javnih financ.

3. V administrativnih postopkih:

- Imajo skupno značilnost – iskanje razlogov, da se nekaj ne da in se dolgoročno blokira.

Pozitivna usmerjenost družbe - 4

4. Pravosodje:

- Uporablja se kot učinkovit instrument (ne samo za politiko) za izločanje bolj uspešnih.

Končni rezultat:

- Slovenija je v svetovnem vrhu dohodkovne enakosti.
- Nezanimiva za tiste, ki vlečejo voz napredka
- Produktivnost je nizka in primerjalno pada.
- Izgledi za slovensko socialno državo in najširše prihodnjo kakovost življenja v Sloveniji so katastrofalni brez bistvenih sprememb.

Obnašanja družbe se ne da spremeniti na kratek rok s posamičnimi ukrepi.

Z uspešno izvedbo v AN predlaganih ukrepov, se bo posledično krepil tudi pozitiven odnos do uspeha.

Področja velikega zaostajanja – predpogoji za učinkovitost ukrepanja

Slovenija močno zaostaja na področjih, katerih izboljšanje je predpogoj, da bi bili ukrepi na ostalih področjih zaostajanja visoko učinkoviti

I. Pozitivna usmerjenost družbe

II. Institucije:

1. Učinkovit politični sistem
2. Vzpostavljena pravna država
3. Najsodobnejši okoljevarstveni sistem

Izbrani podatki

Kritični dejavniki	Slovenija	Razlika Slovenija - Nemčija	Razlika Slovenija - Avstrija
TVEGANJE POLITIČNE NESTABILNOSTI (0-10) 0 =visoka, 10 = nizka*	6,49	-1,43	-1,86
PRILAGODLJIVOST VLADNIH POLITIK (0-10) 0 = nizka, 10 = visoka	2,75	-1,07	-1,29
ODLOČITVE IZVRŠILNE VEJE OBLASTI (VLADE) (0-10) 0 = niso učinkovito implementirane, 10 = so učinkovito implementirane*	3,31	-2,07	-1,6
INTEGRITETA VLADE (0 – nizka ; 100 – visoka)*	67,4	-14,8	-16,6
SKUPNO TRAJANJE POSTOPKOV v primeru uveljavitev pogodb (v dnevih) **	1160	-661	-763
UČINKOVITOST SODSTVA 0 =nizko, 100 = visoko**	48,6	-25,7	-24,6
TRAJANJE POSTOPKOV v primeru pridobivanja gradbenih dovoljenj (v dnevih) ***	247,5	-121,5	-25,5
STROŠKI PRIDOBIVANJA gradbenih dovoljenj (v deležu celotne investicije v %)	2,7	-1,6 o.t.	-1,6 o.t.
ZAŠČITENA OBMOČJA na površini območja države kot % vse zemeljske površine ***	53,6	15,8	25,2

Podatki: WEF, IMD, Heritage, Doing Business

Predpogoji: Politični sistem

Cilj: Stabilna in operativna politika.

Ukrepi in usmeritve:

1. Zvišanje najnižje volilne podpore za vstop stranke v DZ (npr. 5%), bistvena poenostavitev dolgotrajnih postopkov in ukinitvev državnega sveta.
2. Izboljšanje delovanja in kadrovske strukture funkcionarjev:
 - Zvišanje statusa funkcionarjev v vladi in DZ z oblikovanjem sistema spodbud za pritegnitev najboljših kadrov;
 - Povišati kvalificiranosti funkcionarjev.
3. Velika zaostritev pogojev za politične blokade.

Predpogoji: Pravni sistem

Cilj: Učinkovita pravna država.

Ukrepi in usmeritve:

1. Število sporov in zadev zmanjšati na sorazmerne in stroškovno upravičene, sodni postopek kot skrajno sredstvo pravične rešitve (spodbujati alternativne poti za reševanje sporov).
2. Poenostaviti postopke in doseči prevlado vsebine, visokošolsko izobraževanje prava dopolniti v smeri poglobljenega poznavanja specializiranih področij;
3. Bistveno zmanjšanje obsega (s približno 23.000 vsaj za 30% v štirih letih) in povečanje kakovosti zakonskih ter predvsem podzakonskih aktov; usmeritev v prvenstveno vsebinsko odločanje javnih organov.

Predpogoji: Okoljevarstveni sistem

Cilj: Sistem varovanja okolja ne sme preprečiti aktivnosti za večanje produktivnosti.

Ukrepi in usmeritve:

1. Nesorazmerno velik delež zaščitenih območij v Sloveniji zahteva:
 - dosledno izkoriščanje možnosti, ki jih omogoča EU pravni red;
 - Izpolnjevanje okolijskih zavez danih EU na enake načine kot druge države.
2. Opredelitev reprezentativnosti in vloge okoljevarstvenih organizacij z obvezo, da ko nasprotujejo predlaganim rešitvam, same podajo predloge izvedljivih rešitev;
3. Bistveno zmanjšano število vseh soglasij za gradbeno dovoljenje se rešuje na enem mestu, sočasno, z enotnim rokom izdaje in logiko molka organa => debirokratizacija in zmanjšanje stroškov pridobitve dovoljenj.

Področja velikega zaostajanja - 1

1. KAPITALSKA OPREMLJENOST (KRITIČNA INFRASTRUKTURA)

1.1 Javna (in zasebna) vlaganja v kritično infrastrukturo:

energetika, *

regionalne ceste,*

železnice.

1.2 Javna vlaganja v zdravstvo.

1.3 Javna vlaganja v raziskovalno infrastrukturo in temeljne raziskave.*

1.4 Zasebna vlaganja v osnovna sredstva, R&R, umetno inteligenco, digitalizacijo in robotizacijo (na ravni podjetij).

Vlaganja v kapitalsko opremljenost (kritična infrastruktura)

1.1 Javna (in zasebna) vlaganja v kritično infrastrukturo: [energetika](#)

Cilj: Usmeritev v proizvodnjo in prenos predvsem električne energije (obnovljivi in čisti viri) in v energetske sanacije.

Ukrepi in usmeritve:

1. Gradnja NEK2, HE na Savi, plinske termoelektrarne, vetrne elektrarne in različnih zalogovnikov energije;
2. Prenova elektro-distribucijskega omrežja;
3. Vlaganja v energetske učinkovitost javnih in zasebnih stavb.

Vlaganja v kapitalsko opremljenost (kritična infrastruktura)

1.1 Javna (in zasebna) vlaganja v kritično infrastrukturo: regionalne ceste

Cilj: Sanacija obstoječega cestnega omrežja in izgradnja manjkajoče cestne infrastrukture na tretji razvojni osi.

Ukrepi in usmeritve:

1. **Rekonstrukcija in sanacija obstoječe cestne infrastrukture;**
2. Investicije v nove prometne povezave sekundarnih cest na omrežje TEN-T (npr. predor skozi Gorjance);
3. Zgraditi cestno infrastrukturo na tretji razvojni osi, umestiti v prostor četrto razvojno os (Posočje, Cerkljansko), povezavo Zasavja na avtocesto in dokončanje (nedokončanih odsekov avtocestnega omrežja).

Vlaganja v kapitalsko opremljenost (kritična infrastruktura)

1.2 Javna vlaganja v zdravstvo

Cilj: čim bolj učinkovita uporaba povečanih resursov za krajšanje čakalnih vrst in povečanje zdravja aktivnega prebivalstva

Ukrepi in usmeritve:

1. Povečanje vseh izdatkov za zdravstvo na 10% BDP v letu 2024 (povečanje števila zdravnikov, operacij, programov preventive in posodobljenje opreme, nepremičnin);
2. Reorganizacija javnega zdravstva (opredelitev mreže zdr. ustanov, košarice storitev, sprememba sistema obračunavanja storitev, določanja izvajalcev, IKT in UI,...);
3. Prednostna obravnava in operacije pacientov iz aktivne populacije in ljudi v specifičnih poklicnih skupinah.

Vlaganja v kapitalsko opremljenost (kritična infrastruktura)

1.3 Javna vlaganja v raziskovalno infrastrukturo in temeljne raziskave

Cilj: povečanje javnih vlaganj v R&R, financiranje manjkajoče raziskovalne infrastrukture.

Ukrepi in usmeritve:

1. Povečati financiranje R&R za 0,5 odstotne točke na 1% BDP, bistveno povečati vlaganja v vso raziskovalno opremo;
2. Gradnja manjkajoče raziskovalne infrastrukture za funkcionalno **povezovanje v nacionalne in regionalne raziskovalne infrastrukturne centre in z gospodarstvom (Ustanovitev tehnološko-znanstvenega mesta Medicinska dolina, z dogradnjo Naravoslovno tehnološkega kampusa BRDO)**;
3. Ponovna uvedba programa »mladih raziskovalcev v gospodarstvu« oziroma »mladih aplikativnih raziskovalcev«.

Področja velikega zaostajanja - 2

2. PODROČJA »MEHKIH« DEJAVNIKOV (SKUPNE FAKTORSKE) PRODUKTIVNOSTI NA RAVNI DRŽAVE

2.1 Korporativno upravljanje podjetij in organizacij v državni lasti*

2.2 Kakovost in strokovnost finančnega sistema, institucij in trgov

2.3 Javne finance (struktura izdatkov, zadolženost)

2.4 Izobraževanje in usposabljanje (kakovost visokega šolstva, vseživljenjsko izobraževanje, usklajenost s potrebami trga dela)

2.5 Sodelovanje med raziskovalno in razvojno sfero

2.6 Učinkovitost javne uprave in administrativne ovire*

Vlaganja v „mehke“ dejavnike produktivnosti (država)

2.1 Korporativno upravljanje podjetij v državni lasti in javnih zavodov

Cilj: depolitizacija in profesionalizacija upravljanja v podjetjih s kapitalskimi naložbami države in javnih zavodih.

Ukrepi in usmeritve:

1. SDH politično neodvisna finančna institucija (upravlja vse strateške kapitalске naložbe države):
 - zahtevana donosnost primerljivih naložb;
 - vsebina in stroški izvrševanja »javne službe« strateških naložb v odstotnih točkah donosnosti teh naložb;
 - plače v sistemu SDH odvisne od doseganja ciljev upravljanja.
2. Kapitalški deleži v portfeljskih in pomembnih naložbah se prodajo po najboljši ceni (stimulacija uspešnosti upravljalca). Kupnina: poseben račun pri Banki Slovenije.
3. Vpeljati ustreznega načina korporativnega upravljanja javnih zavodov (spremeniti Zakon o zavodih).

Vlaganja v „mehke“ dejavnike produktivnosti (država)

2.5 Sodelovanje med raziskovalno in razvojno sfero ter razvojna partnerstva

Cilj: izboljšati povezovanje in sodelovanje med gospodarstvom in znanostjo pri inovacijskih prebojih

Ukrepi in usmeritve:

1. Ustanovitev organa iz 5 najboljših raziskovalcev Slovenije (vsebinsko usmerjajo večino raziskovalno razvojne dejavnosti);
 - usmeritev v oblikovanje močnih multi in interdisciplinarnih raziskovalno-razvojnih jeder (raziskovalcev in tehnologij),
 - združitvev inštitutov z univerzami v znanstveno-raziskovalnem delu.
2. Stimuliranje prenosa inovacij v gospodarstvo (npr. ustanovitev nacionalne agencije za prenos znanja - “proof of concept” razvoja in patentov).

Vlaganja v „mehke“ dejavnike produktivnosti (država)

2.6 Učinkovitost javne uprave in administrativne ovire

Cilj: zmanjševanje stroškov administrativnih bremen in števila predpisov ter povečanje kakovosti

Ukrepi in usmeritve:

1. Uvesti merjenje stroškov administrativnih bremen:
 - obvezno ocenjevanje administrativnih stroškov vsakega novega predpisa.
 - Sprejeti letni načrt za zmanjšanje stroškov in obsega predpisov;
 - Prenova postopkov: molk organa pomeni strinjanje z rešitvijo;
 - Prepoved zlorabe postopkovnih možnosti za podaljševanje uradne odločitve.
2. Sprememba sistema plač v javnem sektorju (50% dodatka za uspešnost se veže na zadovoljstvo uporabnikov).
3. Vzpostaviti enotne poslovne točke, digitalizacija vseh postopkov.

Področja velikega zaostajanja - 3

3. PODROČJA »MEHKIH« DEJAVNIKOV (SKUPNE FAKTORSKE) PRODUKTIVNOSTI NA RAVNI PODJETIJ

- 3.1 Izobraževanje in usposabljanje zaposlenih*
- 3.2 Razvoj novih tehnologij
- 3.3 Korporativno upravljanje podjetij*

Vlaganja v „mehke“ dejavnike produktivnosti (podjetja)

3.1 Izobraževanje in usposabljanje zaposlenih

Cilj: okrepiti vseživljenjsko izobraževanja in usposabljanja, kreativnosti in inovativnosti, razvoja talentov zaposlenih in s istem spodbud

Ukrepi in usmeritve:

1. Zaveza delodajalcev za vlaganje v izobraževanje in usposabljanje v vnaprej določeni vrednosti in oblikovanje sistema spodbud (višja plača, ECTS).
2. Interdisciplinarno povezovanje različnih podjetij in institucij, zavodov ter javnega sektorja pri VSŽ izobraževanju. (Danfoss-Talent Cloud, Amcham Partnerstvo za spremembe, itd)
3. Bistveno izboljšanje kakovosti managementa s stalnim usposabljanjem in izobraževanjem.

Vlaganja v „mehke“ dejavnike produktivnosti (podjetja)

3.3 Upravljanje podjetij

Cilj: skleniti »družbeno pogodbo« na ravni podjetij med vsemi deležniki v podjetjih

Ukrepi in usmeritve:

1. Ustvarjanje vrednosti postaviti v ospredje podjetniških praks in upravljaljskih procesov:
 - novi poslovni modeli (zboljšana pozicijo podjetij v verigah vrednosti),
 - soupravljanje zaposlenih,
 - višji standardi upravljanja s poudarkom na etiki, skladnosti poslovanja, integriteti, družbeni odgovornosti.
2. Uvedba »trajnostnega vodenja« oziroma »prosvetljenega« managementa;
3. Povečevanje raznolikosti v podjetjih (povečanje deleža žensk in tujcev (prenos znanja) na vodilnih pozicijah za 10 odstotnih točk).

Potreba po družbenem dogovoru in vloga akademske sfere

- Visoka fleksibilnost AN omogoča, ne pa tudi zagotavlja, njegovo visoko realizacijo.
- Za uspeh AN potreben tudi:
 - **čvrst družbeni dogovor:**
 - vsaka družbena skupina prevzame polno odgovornost za svoj del in celoto,
 - v prvi fazi vlada, delodajalci, delojemalci,
 - V nadaljevalnih pa še npr. civilna družba, raziskovalna skupnost.
 - Akademska sfera vlogo strokovnega in neinteresnega »arbitra«.
- **Ali je načrt preambiciozen?**
 - Boljše alternative pripravljavci AN ne poznamo.
 - AN odraža tudi bogate izkušnje sodelujočih z izvedljivostjo.
 - Česar ni mogoče narediti, ni predmet AN.

Dodatki

Usmeritev dela glede na rezultate

DOSEČI RAZVOJNI DOGOVOR

kjer se vsaka stran zaveže za izvedbo določenih merljivih ukrepov v določenem času in je nagrajena glede na povečanje (oz. zmanjšanje potrebnega povečanja) **produktivnosti**. V prvi fazi: delodajalci, delojemalci, država. Nekatere ilustrativne zaveze (omejeno na tri) za rast produktivnosti v nadaljevanju. VSI ZA V BESEDAH – ZGODILO NIČ!

Delodajalci:

1. Izboljševanjem vitkosti organizacije,
2. Kapitalskimi vlaganji,
3. Vlaganji v podjetju specifično znanje in izobraževanje

Delojemalci:

1. Na produktivnost vezan plačani sistem
2. Trga dela z varno prožnostjo in delo se spleča
3. Vseživljensko izobraževanje (tudi za prekvalifikacijo)

Država: poleg ukrepov večanja delovne aktivnosti in ostalih navedenih predvsem:

1. Hitro izboljševanje zdravja prebivalstva
2. Celovito in pospešeno odpravljanje administrativnih bremen
3. Pospešeno izboljševanje upravljanja podjetij v držani lasti in vladavine prava.

Izbor najučinkovitejših zavez in razširitev na druge družbene skupine

ANNEX: Kdo dobi in kdo izgubi?

- 1. Z večanjem produktivnosti dela**
 - delovno aktivna populacija in
 - populacija upokojencev
 - pridobivata z višjo absolutno ravniyo plač in pokojnin ob pokrivanju dodatnih stroškov staranja prebivalstva.
- 2. Z večanjem delovno aktivnega prebivalstva se**
 - delovno aktivna populacija in
 - populacija upokojencev delno
 - razbremenjujeta dodatnega bremena staranje prebivalstva.
- 3. S spreminjanjem pokojninskega sistema (zmanjševanjem pravic upokojencev) se,**
 - zmanjšuje vpliv staranja prebivalstva na standard mlajših,
 - povečuje vpliv staranja prebivalstva na standard upokojencev.

Zapiranje „okna“ priložnosti s t.i. „lepotnim“ tekmovanjem političnih strank

1. Zvišanje minimalne plače
2. Zvišanje plač v javnem sektorju
3. Zvišanje najnižje urne postavke za študentsko delo
4. Zvišanje povprečnine za občine
5. Zvišanje nadomestila za brezposelnost
6. Ohranitev dodatka za delovno aktivnost
7. Zvišanje družinskih prejemkov
8. Zvišanje pokojnin z izrednimi uskladitvami
9. Zvišanje odmernih odstotkov za pokojnine
10. Uvedena denarna kazen za preveč dela upokoјencev
11. Uvedba „kulturnega evra“
12. Brezplačni učbeniki tudi za 2. razred
13. Znižanje davka na knjigo
14. Znižanje dohodnine,

Pozitivna usmerjenost družbe

- Rast produktivnosti - ključni kratkoročni in dolgoročni »svetli« cilj.
- Zmanjšanje nenaklonjenosti dohodkovnim razlikam.
- Pri urejanju družbe na področjih, ki omejujejo konkurenco ali potencialno rast, bo Slovenija manj omejujoča od Avstrije in Nemčije.
- Obnašanje po načelu „bolj papeški od papeža“ mora nadomestiti pragmatičnost.